

أسئلة وأجوبة عن شهر رمضان للصغار،

ولا يستغني عنها الكبار

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی دربارهٔ ماه رمضان

برای کودکان

که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

ستایش از آن الله است که ماه رمضان را قرار داد و آن را با فضائل بسیاری نسبت به دیگر ماه‌ها و روزها متمایز ساخت، و درود و سلام بر محمد بن عبدالله، صلوات و سلام الله بر او و خاندان و اصحابش باد؛ اما بعد:

این‌ها پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان است که بزرگسالان نیز از آن بی‌نیاز نیستند. در آن آنچه در قبال ماه مبارک رمضان واجب و مستحب و شایسته است ذکر شده است، و مری می‌تواند هر طور که مناسب کودک و سن او است از آن انتخاب کند.

و صحابه کرام رضی الله عنهم فرزندان‌شان را در کودکی به روزه گرفتن تشویق می‌کردند تا آنان را به این طاعت عادت دهند.

در حدیثی از ربیع دختر معوذ بن عفرأ رضی الله عنها آمده است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم در صبح عاشورا کسانی را به روستاهای انصار که در اطراف مدینه بودند، فرستاد تا به آن‌ها بگویند: «هر کس که روزه بوده روزه‌اش را کامل کند، و کسی که چیزی خورده است، بقیه روزه را کامل کند»، پس ما بعد از آن روزه می‌گرفتیم و فرزندان خود را به روزه گرفتن تشویق می‌کردیم تا جایی که خداوند مقدر نموده بود، و به مسجد می‌رفتیم و برای آن‌ها عروسکی پشمی درست می‌کردیم، هر گاه یکی از آن‌ها گریه می‌کرد و غذا می‌خواست آن

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

عروسک را به او می‌دادیم تا وقت افطار فرا برسد. به روایت بخاری (۱۹۶۰) و مسلم (۱۱۳۶) و این لفظ مسلم است.

در این حدیث آمده است که برای آنها از پشم رنگ شده اسباب بازی می‌ساختند، و اگر یکی از آنها برای غذا گریه می‌کرد، آن اسباب بازی را به او می‌دادند تا با آن سرگرم شوند، تا زمان افطار فرا رسد؛ که خود تشویق و تمرینی برای کودکان در عبادت بود.

و باید توجه داشت که اگر کودک به نهایت خستگی رسید، نباید او را مجبور کرد که روزه را کامل کند؛ تا مبادا این امر باعث بی‌زاری او از عبادت شود، یا او را به دروغ‌گویی وادارد، یا منجر به بیماری او شود، زیرا کودک از اهل تکلیف نیست، بنابراین باید به این موضوع توجه داشت و در موضوع روزه گرفتن او سختگیری نکرد.

و از باب تکمیل فایده، مسائلی را ذکر کردیم که بزرگسالان باید بدانند و در حین آموزش کودکان از آنها اجتناب شود، و در جای خود با علامت (برای بزرگسالان) به آنها اشاره کرده‌ایم.

از الله خواهیم که آن را سودمند بگرداند و به‌درگاه خود پذیرد.

پرسش و پاسخ

پرسش: ماه رمضان چیست؟

پاسخ: ماه رمضان بهترین ماه سال است. این ماه نهمین ماه از ماه‌های سال قمری بوده و روزه گرفتن آن یکی از ارکان پنجگانه اسلام است.

از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «اسلام بر پنج [رکن] بنا شده است: گواهی دادن به اینکه معبودی [به حق] جز الله نیست، و اینکه محمد فرستاده الله است، و برپا داشتن نماز، و دادن زکات، و حج، و روزه رمضان». به روایت بخاری (۸) و مسلم (۱۶).

پرسش: آیا روزه ماه رمضان واجب است؟

پاسخ: بله، روزه ماه رمضان واجب بوده و یکی از ارکان اسلام است.

دلیل آن این سخن حق تعالی است که: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳]. یعنی: (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما واجب شده است همان گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند [نیز] واجب شده بود؛ باشد که پرهیزگار شوید).

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ﴾ یعنی بر شما فرض شده است.

و این فرموده خدای متعال: ﴿فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ﴾ [البقرة: ۱۸۵]. یعنی: (پس هر یک از شما این ماه را دریابد، باید آن را روزه بگیرد).

پرسش: روزه چیست؟

پاسخ: روزه یعنی انجام عبادت الله سبحانه و تعالی با دست ننگه داشتن از خوردن و آشامیدن و سایر باطل کننده‌های روزه از طلوع فجر تا غروب خورشید به همراه نیت.

دلیل آن این سخن حق تعالی است که: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ الْفَجْرِ ثُمَّ أَتُمُوا الصِّيَامَ إِلَى الْلَيْلِ﴾ [البقرة: ۱۸۷]. یعنی: (و بخورید و بیاشامید، تا رشته سپید صبح از رشته سیاه [شب] برای شما آشکار شود، سپس تا روزه را تا شب کامل کنید).

یعنی: و در تمام شب بخورید و بیاشامید، تا آنکه طلوع فجر صادق با سپیدی فجر و جدا شدن آن از سیاهی شب برای شما آشکار گردد، سپس روزه را با خودداری از باطل کننده‌های آن از طلوع فجر تا غروب خورشید کامل کنید.

پرسش: فضائل ماه رمضان چیست؟

پاسخ: فضائل آن بسیارند، از جمله:

۱- این ماه، ماهی است که قرآن در آن نازل شده است؛ الله تعالی می‌فرماید: ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ﴾ [البقرة: ۱۸۵]، یعنی: (ماه رمضان، [ماهی] است که قرآن در آن نازل شده است؛ [کتابی] که راهنمای مردم است و دلایل آشکاری از هدایت [با خود دارد] و

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

جداکننده [حق از باطل] است. پس هر یک از شما [که مُقیم و سالم است و] این ماه را دریابد، باید آن را روزه بدارد).

۲- درهای بهشت در آن گشوده می‌شود.

۳- در آن درهای دوزخ بسته می‌شود.

۴- در این ماه شیاطین به زنجیر کشیده می‌شوند و بسته می‌گردند، بنابراین نمی‌توانند همانند ماه‌های دیگر به فتنه‌انگیزی در میان مسلمانان پردازند. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «چون رمضان آید درهای بهشت گشوده می‌شود، و درهای دوزخ بسته می‌شود، و شیاطین به زنجیر کشیده می‌شوند». به روایت بخاری (۳۲۷۷) و مسلم (۱۰۷۹).

۵- شب قدر در این ماه قرار دارد که بهتر از هزار ماه است، برای کسی که با ایمان و برای کسب پاداش، شب آن را با عبادت زنده بدارد. خداوند متعال فرموده است: ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ [القدر: ۳]. یعنی: (شب قدر، بهتر از هزار ماه است).

۶- الله عزوجل فریضه روزه که از بزرگ‌ترین عبادت‌هایی است که انسان به وسیله آن به خدا نزدیک می‌شود را مختص این ماه قرار داده است.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که گفت: شنیدم که رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «الله عزوجل می‌فرماید: هر عمل فرزند آدم برای اوست مگر روزه که برای من است و من پاداش آن را می‌دهم. قسم به آنکه جان محمد به

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

دست اوست، بوی دهان روزه‌دار نزد الله از بوی مشک خوش‌تر است». به روایت بخاری (۱۹۰۴) و مسلم (۱۱۵۱).

«لَخُلْفَةٌ فَمِ الصَّائِمِ» یعنی: تغییر بوی دهان او.

۷- هر کسی ماه رمضان را از روی ایمان و برای خدا روزه بگیرد و شب زنده‌داری کند، گناهان گذشته‌اش بخشیده می‌شوند. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هر کسی ماه رمضان را از روی ایمان و برای کسب پاداش آن روزه بگیرد، گناهان گذشته‌اش بخشیده می‌شوند». به روایت بخاری (۳۸) و مسلم (۷۶۰).

و به دلیل این حدیث که: «هر کسی ماه رمضان را از روی ایمان و برای کسب پاداش آن به نماز ایستد، گناهان گذشته‌اش بخشیده می‌شوند». به روایت بخاری (۳۷) و مسلم (۷۵۹).

«ایماناً» یعنی: از روی ایمان به الله و به اینکه این فرضی از جانب او سبحانه است.

«احتساباً» یعنی: درخواست پاداش و ثواب از الله تعالی، نه ریا و نه چیزی که با اخلاص منافات داشته باشد.

۸- [از فضائل آن اینست] که پاداش عمره در ماه رمضان، همانند پاداش یک حج است. از ابن عباس رضی الله عنهما از پیامبر صلی الله علیه وسلم روایت است که فرمود: «عمره در رمضان معادل حج است، یا حج با من». به روایت بخاری (۱۸۶۳) و مسلم (۱۲۵۶).

یعنی پاداش آن برابر با پاداش یک حج است.

۹- هر کس در آن روزه‌داری را افطار دهد، برای او مانند اجر او خواهد بود. از زید بن خالد جُهَنی رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرکس روزه‌داری را افطار دهد، برای او مانند اجر روزه‌دار است، بدون اینکه از اجر روزه‌دار چیزی کم شود». به روایت ترمذی (۸۰۷)، و ابن ماجه (۱۷۴۶).

۱۰- خداوند در هر شب آن عده‌ای را از آتش دوزخ رها می‌کند. از جابر بن عبدالله رضی الله عنهما روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «الله متعال در هر افطار آزادشدگانی دارد و این در همه‌ی شب‌هاست». به روایت ابن ماجه (۱۶۴۳).

روزه گرفتن در ماه رمضان باعث بخشش گناهیانی می‌شود که از رمضان گذشته تاکنون بوده‌اند، به شرطی که از گناهان بزرگ اجتناب شود.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرمود: «نمازهای پنجگانه و جمعه تا جمعه و رمضان تا رمضان، پاک‌کننده [گناهان] بین آنهاست، اگر از گناهان کبیره دوری شود». به روایت مسلم (۲۳۳).

گناهان کبیره نیاز به توبه دارند.

و به طور کلی، نصوص دلالت دارند بر اینکه ماه رمضان، ماه عبادت و نیکوکاری و سخاوت و رحمت و مغفرت و رهایی از آتش است.

پرسش: فضائل روزه چیست؟

پاسخ: برخی از فضائل روزه عبارتند از:

۱- الله تعالی از میان همه کارهای نیک، برای آن پاداش ویژه‌ای از جانب خود می‌دهد. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هر عمل فرزند آدم برای اوست مگر روزه که برای من است و من پاداش آن را می‌دهم». به روایت بخاری (۱۹۰۴) و مسلم (۱۱۵۱).

۲- اینکه سپر است، یعنی پوشش و محافظی از آتش. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «روزه سپر است». به روایت بخاری (۱۹۰۴) و مسلم (۱۱۵۱).

۳- اینکه بوی دهان روزه‌دار نزد الله از بوی مشک خوش‌بوتر است. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «قسم به آنکه جان محمد به دست اوست، بوی دهان روزه‌دار نزد الله در روز قیامت از بوی مشک خوش‌تر است». به روایت بخاری (۱۸۹۴) و مسلم (۱۱۵۱).

۴- روزه‌دار دو شادی دارد. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «روزه‌دار دو شادی دارد: یک شادی در هنگام افطاری و شادی دیگر در هنگام ملاقات پروردگارش». به روایت بخاری (۱۹۰۴) و مسلم (۱۱۵۱).

۵- بهشت دری دارد که جز روزه‌داران از آن وارد نمی‌شوند. از سهل رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «در بهشت دروازه‌ای

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

است به نام رَیّان، که روزه‌داران در قیامت از آن وارد می‌شوند، و کسی جز آنان از آن وارد نخواهد شد. گفته می‌شود: روزه‌داران کجایند؟ پس برمی‌خیزند و کسی جز آنها از آن وارد [بهشت] نمی‌شود، پس چون وارد شدند بسته می‌شود و کسی از آن وارد نخواهد شد». به روایت بخاری (۱۸۹۶) و مسلم (۱۱۵۲).

۶- دعای روزه‌دار رد نمی‌شود. از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که گفت: رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «سه نفر دعای‌شان رد نمی‌شود؛ - و از جمله آنها- روزه‌دار تا آنکه افطار کند». به روایت ترمذی (۳۵۹۸).

پرسش: حکمت و فایده روزه چیست؟

پاسخ: روزه حکمت‌های فراوان و بزرگی دارد از جمله:

۱- یکی از بزرگترین حکمت‌هایی که الله تعالی ذکر کرده است، این است که وسیله‌ای برای تحقق تقوا می‌باشد، و تقوا یعنی انجام هر کاری که خداوند به آن دستور داده و خودداری از هر کاری که از آن نهی نموده است.

الله تعالی می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳]. یعنی: (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما واجب شده است همان‌گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند [نیز] واجب شده بود؛ باشد که پرهیزگار شوید).

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

۲- روزه انسان را به صبر عادت می‌دهد که اساس همه امور است، و صبر سه نوع است: صبر بر طاعت خداوند تا آن را ادا کند، و صبر از معصیت خداوند تا آن را ترک کند، و صبر بر تقدیر الهی.

۳- از فواید روزه رمضان این است که عبادت الله عز و جل در کل جامعه به نمایش گذاشته می‌شود، به طوری که همه مسلمانان از شرق تا غرب در روزه‌داری این ماه با هم متحد می‌شوند.

۴- عادت به طاعت و عبادت، و به ویژه روزه.

۵- عادت به ترک چیزها برای الله تعالی.

۶- روزه‌دار نعمت خداوند بر خود را احساس می‌کند، از جمله نعمت غذا و نوشیدنی.

۷- روزه باعث می‌شود که روزه‌دار با ضعیفان، فقرا و مساکین احساس همدردی کند و به آنها مهربانی نماید؛ زیرا درد گرسنگی را احساس می‌کند.

۸- روزه باعث تضعیف تأثیر شیطان و وسوسه‌های او می‌شود.

۹- روزه انسان را بر اخلاص و مراقب دانستن خداوند و درنظر داشت الهی تربیت می‌کند، هیچ کس جز حس مراقبت الله تعالی مانع خوردن یا نوشیدن روزه‌دار نمی‌شود.

۱۰- روزه به بدن سلامتی و قدرت می‌بخشد، همانطور که پزشکان این موضوع را تأیید کرده‌اند.

پرسش: باطل کننده‌های روزه چیست؟

پاسخ: ۱- خوردن یا نوشیدن عمدی در روز رمضان؛ به دلیل این سخن حق تعالی: ﴿ثُمَّ آتَمُوا الصَّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ﴾ [البقرة: ۱۸۷]. یعنی: (سپس روزه را تا شب کامل کنید).

اما کسی که از روی فراموشی خورد یا نوشید، روزه اش صحیح است و اگر به یادش آمد یا به او یادآوری شد که روزه است باید دست نگه‌دارد؛ به دلیل سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم که می‌فرماید: «کسی که در حال روزه فراموش کرد [که روزه است] و خورد یا نوشید، روزه اش را کامل کند؛ زیرا الله او را خورانده و نوشانده است». به روایت بخاری (۱۹۳۳) و مسلم (۱۱۵۵).

۲- استفراغ عمدی، یعنی آنکه به عمد غذا یا نوشیدنی موجود در معده را از طریق دهان خارج سازد، اما اگر استفراغ بر او غلبه کند و بدون اختیارش خارج شود، بر روزه اش تاثیری ندارد.

به دلیل سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم که می‌فرماید: «هر آنکه استفراغش بر او غالب شد (بدون اراده اش خارج شد) قضا ندارد، اما آنکه به عمد استفراغ کرد، روزه اش را قضا کند». به روایت ترمذی (۷۲۰).

«استفراغش بر او غالب شد» یعنی: (بدون اختیارش و بدون اراده اش خارج شد).

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

۳- مرتد شدن و کفر، به دلیل منافات با عبادت، و به دلیل قول الله متعال: ﴿لَيْنَ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ [الزمر: ۶۵]. یعنی: (اگر شرک ورزی بی‌شک [همه] عملت نابود می‌شود).

۴- حجامت، که خارج کردن خون از پوست است.

به دلیل سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم که می‌فرماید: «حجامت کننده و حجامت شونده روزه شان باطل شده است». به روایت ابوداود (۲۳۶۷).

و اهدای خون همان حکم حجامت را دارد.

اما خارج شدن خون به دلیل جراحت، یا کشیدن دندان، یا خون دماغ زبانی ندارد؛ زیرا این حجامت نیست و در معنای حجامت وارد نمی‌شود.

۵- (برای بزرگسالان)، روزه با جماع یا استمناء باطل می‌شود.

۶- (برای بزرگسالان)، خروج خون حیض و نفاس، پس هرگاه زنی خون حیض یا نفاس ببیند، روزه اش را افطار می‌کند و قضا بر او واجب می‌شود؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم درباره زن می‌فرماید: «... آیا چنین نیست که اگر حیض شود نماز نمی‌گزارد، و روزه نمی‌گیرد؟». به روایت بخاری (۳۰۴).

۷- آنچه در معنای خوردن و نوشیدن باشد: مانند تزریق یا آمپول‌های خوراکی.

پرسش: مستحبات روزه چیست؟

پاسخ: مستحب و سنت است که روزه‌دار در روزه‌اش نکات زیر را رعایت کند:

۱- سحری: به دلیل سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم که می‌فرماید: «سحری بخورید زیرا در سحری برکت است». به روایت بخاری (۱۹۲۳) و مسلم (۱۰۹۵).

سحری با خوردن مقدار زیاد یا کم غذا، حتی با نوشیدن جرعه‌ای آب محقق می‌شود. و وقت سحری از نیمه شب تا طلوع فجر است.

۲- تاخیر در سحری: به دلیل حدیث زید بن ثابت رضی الله عنه که گفت: «با رسول الله صلی الله علیه وسلم سحری خوردیم، سپس به نماز ایستادیم. پرسیدم: فاصله بین آنها چقدر بود؟ فرمود: به اندازه پنجاه آیه». به روایت بخاری (۵۷۵) و مسلم (۱۰۹۷).

«پنجاه آیه» یعنی: فاصله بین سحری و اذان صبح به اندازه قرائت پنجاه آیه است. و در این مورد، تأکید بر تأخیر سحری تا نزدیک به اذان صبح وجود دارد.

۳- زود افطار کردن: برای روزه‌دار مستحب است که افطار را هنگامی که از غروب خورشید اطمینان حاصل کرد، زود انجام دهد.

از حدیث سهل بن سعد رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «مردم همواره در خیر به سر می‌برند، تا هنگامی که در افطار عجله کنند». به روایت بخاری (۱۹۵۷) و مسلم (۱۰۹۸).

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

۴- افطار کردن با چند عدد رطب: و اگر نیافت با چند عدد خرما، و اگر نیافت با جیره‌هایی از آب، به دلیل حدیث انس بن مالک رضی الله عنه: «رسول الله صلی الله علیه وسلم پیش از نماز با چند رطب روزه‌اش را می‌گشود، و اگر رطب نبود با چند خرما، و اگر خرما هم نبود، چند جیره آب می‌نوشید». به روایت ابوداود (۲۳۵۶).
در روایت ذکر شده: «حَسَا حَسَوَاتٍ» یعنی: سه بار نوشید.

اگر در مکانی بود و وقت افطار رسید و چیزی برای افطار نیافت، در دل نیت افطار کند و همین کافی است.

۵- دعا در هنگام افطار و در طول روزه.

به دلیل سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم که می‌فرماید: «سه نفر دعای‌شان رد نمی‌شود: حاکم عادل، روزه‌دار هنگام افطار و دعای مظلوم». به روایت ترمذی (۳۵۹۸).

۶- زیاد صدقه دادن، قرائت قرآن، افطاری دادن به روزه‌داران و سایر اعمال نیک.

از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که گفت: «رسول الله صلی الله علیه وسلم بخشنده‌ترین مردم بود و در رمضان، هنگامی که جبرئیل علیه السلام به دیدارش می‌آمد، از هر زمانی بخشنده‌تر می‌شد؛ و جبرئیل در هر شب رمضان با ایشان ملاقات می‌کرد و قرآن را با او مدارسه می‌کرد. آری؛ رسول الله صلی الله علیه وسلم در خیررسانی، از باد وزان نیز بخشنده‌تر بود». به روایت بخاری (۶) و مسلم (۲۳۰۸).

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

۷- تلاش در نماز شب: به‌ویژه در دهه پایانی رمضان. از عایشه رضی الله عنها روایت است که گفت: «پیامبر صلی الله علیه وسلم هرگاه دهه [پایانی] فرا می‌رسید، ازارش را محکم می‌بست، شب را [به قیام] زنده نگه می‌داشت و خانواده‌اش را بیدار می‌کرد». به روایت بخاری (۲۰۲۴) و مسلم (۱۱۷۴).

«چون دهه آخر وارد شود» یعنی: دهه پایانی رمضان.

«محکم بستن کمر» کنایه از آماده شدن برای عبادت و تلاش بیشتر از حد معمول است.

«شب خود را زنده داشت» یعنی: آن را با شب‌زنده‌داری در نماز و دیگر عبادات سپری کرد.

«خانواده اش را بیدار می‌کرد» یعنی: آنها را برای نماز شب بیدار می‌کرد.

۸- ادای عمره، به دلیل سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم که می‌فرماید: «فَإِذَا جَاءَ رَمَضَانَ فَأَعْتَمِرِي، فَإِنَّ عُمْرَةً فِيهِ تَعْدِلُ حَجَّةً»: «پس هنگامی که رمضان فرا رسید، عمره به جا آور، زیرا عمره در آن برابر با یک حج است». به روایت بخاری (۱۷۸۲) و مسلم (۱۲۵۶).

۹- گفتن «من روزه هستم» به کسی که به او دشنام داد و نیکو سخن گفتن با مردم و پرهیز از سخن زشت؛ به دلیل سخن پیامبر صلی الله علیه وسلم که می‌فرماید: «هرگاه یکی از شما روزه‌دار بود، پس نه سخن زشت بگوید و نه نادانی

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

کند، و اگر کسی او را دشنام داد یا با او درگیر شد، بگوید: من روزه‌دارم، من روزه‌دارم». به روایت بخاری (۱۹۰۴) و مسلم (۱۱۵۱).

«فَلَا يَرْفُثُ» یعنی: سخن زشت به زبان نیاورد.

«وَلَا يَجْهَلُ» جهل: خلاف حکمت و خلاف درستی در گفتار و کردار است.

۱۰- مستحب است که روزه‌دار هنگام افطار بگوید: «ذَهَبَ الظَّمَأُ، وَابْتَلَّتِ الْعُرُوقُ، وَبَتَّ الْأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ»، یعنی: (تشنگی رفت و رگها تر شد و پاداش آن ان شاء الله ثابت گردید). به روایت ابوداود (۲۳۵۷).

پرسش: آنچه بر روزه‌دار مکروه است چیست؟

پاسخ: برخی امور برای روزه‌دار مکروه است که ممکن است به فساد روزه یا کاهش اجر آن منجر شود، و آن‌ها عبارتند از:

۱- مبالغه در مضمضه (چرخاندن آب در دهان) و استنشاق (چرخاندن آب در بینی).

به دلیل ترس از اینکه آب به داخل بدن او برود؛ زیرا رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند: «در استنشاق مبالغه کن مگر اینکه روزه باشی». به روایت ابوداود (۲۳۶۶).

۲- بلعیدن خلط که همان آب دهان یا مخاطی است که انسان بیرون می‌اندازد؛ زیرا این به معده می‌رسد و باعث تقویت می‌شود، علاوه بر اینکه این عمل موجب انزجار و ضرر می‌شود.

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

۳- چشیدن غذا بدون نیاز: اگر نیازمند به آن باشد - مانند آشپزی که نیاز به چشیدن نمک و مانند آن دارد - اشکالی ندارد، به شرطی که مراقب باشد چیزی از آن به حلقش نرسد.

۴- خواب زیاد در روز و اتلاف وقت و سخنان و اعمال بیهوده، در حالی که باید روز را با طاعات غنیمت شمرد.

۵- بوسیدن برای کسی که شهوتش تحریک می‌شود و نمی‌تواند خود را کنترل کند، برای روزه‌دار مکروه است که همسرش را ببوسد؛ زیرا ممکن است به تحریک شهوت منجر شود که به فساد روزه با انزال یا جماع بینجامد، اما اگر از فساد روزه‌اش ایمن باشد، اشکالی ندارد.

۶- (برای بزرگسالان)، تفکر در مورد همبستری یا سخنانی که شهوت را برمی‌انگیزد.

حکم روزه خواری در رمضان بدون عذر چیست؟

پاسخ: اگر مسلمانی روزی از رمضان را بدون عذر روزه نگیرد، واجب است که به درگاه الله توبه کند و از او طلب آمرزش نماید؛ زیرا این کار جرم بزرگی و منکر عظیمی است، و واجب است که همراه با توبه و استغفار، و بعد از رمضان همان تعداد روزهایی را که روزه نگرفته قضایش را به‌جای بیاورد.

پرسش: چه کسانی در روز رمضان برای روزه نگرفتن عذر دارند و تکلیفشان چیست؟

پاسخ: حالت اول: کسی که به بیماری مبتلاست که نمی‌تواند روزه بگیرد، یا مسافر یا زن باردار و شیرده، چه بر خودشان یا فرزندشان بیم داشته باشند یا دیگر عذرهایی که روزه نگرفتن را مباح می‌سازد، می‌توانند روزه نگیرند و بعد از رمضان قضای آن را به جا آورند؛ به دلیل این سخن حق تعالی که: ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة: ۱۸۴]، یعنی: (و کسی که بیمار یا مسافر بود تعدادی از روزهای دیگر را [به جایش روزه می‌شود]).

یعنی: پس هر کس از شما چنان بیمار باشد که روزه بر او دشوار شود، یا مسافر باشد، می‌تواند روزه نگیرد، سپس بر اوست که به تعداد روزهایی که روزه نبوده است روزه بگیرد.

حالت دوم: اگر بیماری‌اش از آن دست بیماریها باشد که شفا نمی‌یابد و همواره باقی می‌ماند، و مانند سالمندی که توانایی روزه گرفتن ندارد، در این صورت قضای روزه بر او واجب نیست به دلیل ناتوانی‌اش، اما غذا دادن بر او واجب است، به جای هر روز به یک بینوا نیم صاع غذا می‌دهد. و صاع تقریباً ۳ کیلو است.

به دلیل این سخن حق تعالی که: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مَسْكِينٍ﴾ [البقرة: ۱۸۴]، یعنی: (و بر کسانی که توانایی آن را ندارند، لازم است کفاره بدهند [و آن، به ازای هر روز،] خوراک دادن به یک مسکین است).

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

ابن عباس رضی الله عنهما در مورد این آیه می‌گوید: «نسخ نشده است، پیرمرد و پیرزن که نمی‌توانند روزه بگیرند، به جای هر روز به یک مسکین غذا می‌دهند». به روایت بخاری (۴۵۰۵).

چه زمانی باید قضای روزه را به جا آورد؟ و اگر قضای روزه را تا رمضان بعدی به تأخیر بیندازد، چه باید کرد؟

کسی که در رمضان به دلیل عذر شرعی روزه نگیرد، باید قضای آن را به جا آورد، به فرمان الله سبحانه و تعالی: ﴿وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [البقرة: ۱۸۵]، یعنی: (و کسی که بیمار یا مسافر بود تعدادی از روزهای دیگر را [به جایش روزه می‌شود]).

و بر او واجب است که آن را در همان سال قضا کند و آن را تا بعد از رمضان بعدی به تأخیر نیندازد؛ زیرا عایشه رضی الله عنها می‌فرماید: «روزه رمضان بر عهده من بود، پس نمی‌توانستم قضایش را به جا بیاورم مگر در شعبان به دلیل مشغولیت با رسول الله صلی الله علیه وسلم». به روایت بخاری (۱۹۵۰) و مسلم (۱۱۴۶).

سخن ایشان که: «نمی‌توانستم آن را قضا کنم مگر در شعبان» دلیلی است بر اینکه باید قبل از ورود رمضان بعدی قضا شود.

اما اگر قضای روزه را تا بعد از رمضان دوم به تأخیر بیندازد؛ باید از الله طلب مغفرت کند، و به درگاه او توبه کند، و از کاری که کرده پشیمان شود، و آن روز

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

«الله [نیز] نیازی ندارد» یعنی: الله تعالی به روزه‌اش توجه نمی‌کند و آن را نمی‌پذیرد، و معنایش این نیست که به او امر می‌شود روزه‌اش را ترک کند، بلکه معنایش هشدار از سخن ناحق است.

پرسش: آنچه بر روزه‌دار مباح است انجام دهد چیست؟

پاسخ: چندین امر وجود دارد که علما بر مباح بودن آن تصریح کرده‌اند، از جمله:

- ۱- غسل کردن و خنک شدن با آب.
- ۲- مسواک زدن.
- ۳- مضمضه و استنشاق بدون مبالغه.
- ۴- گرفتن خون کم برای آزمایش.
- ۵- استفاده از قطره چشم و گوش.
- ۶- تزریق درمانی غیر مغذی.
- ۷- در صورت نیاز، چشیدن غذا بدون بلعیدن آن، و به شرط اینکه بعد از چشیدن آن را بیرون بریزد.
- ۸- استعمال خوشبویی و استنشام بوی‌ها.
- ۹- سرمه کشیدن به چشم.

پرسش: فضیلت نماز قیام در رمضان چیست؟

پاسخ: قیام رمضان که به نماز تراویح معروف است، فضیلت بزرگی دارد؛

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَاحْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» یعنی: «هر کسی ماه رمضان را از روی ایمان و برای کسب پاداش آن به نماز ایستد، گناهان گذشته اش بخشیده می‌شوند». به روایت بخاری (۳۷) و مسلم (۷۵۹).

«ایماناً» یعنی: با ایمان به الله، و به اینکه این فرضی است از جانب او سبحانه.

«احتساباً» یعنی: درخواست پاداش و ثواب از الله تعالی، نه ریا و نه چیزی که با اخلاص منافات داشته باشد.

و باید حریص باشد که نماز تراویح را تا پایان آن با جماعت همراه امام بخواند؛ تا ثواب قیام یک شب کامل را به دست آورد، به دلیل فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم: «کسی که همراه امام به قیام ایستد تا آنکه [امام نماز] خود را به پایان برساند برایش قیام یک شب [کامل] نوشته می‌شود». به روایت ترمذی (۸۰۶).

پرسش: چه اموری در دهه پایانی رمضان و شب قدر مستحب است انجام شود؟

پاسخ: پیامبر صلی الله علیه وسلم در دهه پایانی رمضان چنان تلاشی می‌کرد که در غیر آن نمی‌کرد و در جستجوی شب قدر در این شب‌ها بود. و ما به برخی از اعمالی که انجام آن‌ها در این شب‌ها مستحب است اشاره می‌کنیم:

۱- بسیار تلاش و کوشش در این [شبها].

از عایشه رضی الله عنها روایت است که گفت: «پیامبر صلی الله علیه وسلم هرگاه دهه [پایانی] فرا می‌رسید، ازارش را محکم می‌بست، شب را [به قیام] زنده نگه می‌داشت و خانواده‌اش را بیدار می‌کرد». به روایت بخاری (۲۰۲۴) و مسلم (۱۱۷۴).

و گفته‌اند ایشان: «و محکم بستن ازار» کنایه از آماده شدن برای عبادت و کوشش بیشتر از حد معمول در آن است.

و همچنین درباره ایشان می‌فرماید: «رسول الله صلی الله علیه وسلم در دهه پایانی چنان تلاشی می‌کرد که در غیر آن نمی‌کرد». به روایت مسلم: (۱۱۷۵).

شب قدر در دهه پایانی رمضان است، بنابراین بر مسلمان لازم است که از همه شب‌های دهه بهره‌بردار تا شب قدر را درک کند. از ابن عباس رضی الله عنهما روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمود: «شب قدر را در دهه پایانی رمضان بجوید». به روایت بخاری (۲۰۲۱).

۲- برپا داشتن شب قدر.

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «هرکس شب قدر را با ایمان و برای کسب پاداش آن [به عبادت] قیام کند، گناهان گذشته‌اش آمرزیده می‌شود». به روایت بخاری (۱۹۰۱) و مسلم (۷۶۰).

۳- اعتکاف در مسجد.

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

از عایشه رضی الله عنها روایت است که گفت: «پیامبر صلی الله علیه وسلم در دهه پایانی رمضان اعتکاف می‌کردند». به روایت بخاری (۲۰۳۳) و مسلم (۱۱۷۲).

اعتکاف: یعنی تفرغ برای عبادت در مسجد و کناره‌گیری از اشتغال به خلق و فارغ ساختن قلب از امور دنیا و مشغول شدن به او سبحانه و تعالی.

پرسش: سوره قدر را بخوان و تفسیرش را بگو.

پاسخ: بسم الله الرحمن الرحيم.

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿۱﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿۲﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿۳﴾ تَنْزِيلُ الْمَلَكِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿۴﴾ سَلَّمَ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿۵﴾﴾ [القدر: ۱-۵]. یعنی: (همانا ما آن [قرآن] را در شب قدر نازل کردیم * و تو چه دانی شب قدر چیست؟ * شب قدر، بهتر از هزار ماه است * فرشتگان و روح [= جبرئیل] در آن [شب]، به فرمان پروردگارشان برای [انجام] هر کاری نازل می‌شوند * [آن شب] تا طلوع فجر، سلامت [و رحمت] است).

تفسیر آن:

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿۱﴾﴾ [القدر: ۱]. یعنی: (همانا ما آن [قرآن] را در شب قدر نازل کردیم).

همانا ما قرآن را به صورت کامل به آسمان دنیا نازل کردیم، همان‌گونه که آغاز نزول آن بر پیامبر صلی الله علیه وسلم در شب قدر از ماه رمضان بود.

پرشش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگ‌ترا نیز از آن بی‌نیاز نیستند

﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾ [القدر: ۲]، یعنی: (و تو چه می‌دانی که شب قدر چیست؟). و آیا تو - ای پیامبر - چه دانی که در این شب چه خیر و برکتی است؟! ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ [القدر: ۳]، یعنی: (شب قدر، بهتر از هزار ماه است).

این شب، شب پر خیری است، زیرا برای کسی که آن را با ایمان و امید اجر و پاداش به عبادت برپا دارد، بهتر از هزار ماه است. و این شب مبارکی است که عمل صالح در آن بهتر از عمل هزار ماه است.

﴿تَنْزِيلُ الْمَلَكِ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ﴾ [القدر: ۴]، یعنی: (فرشتگان و روح [= جبرئیل] در آن [شب]، به فرمان پروردگارشان برای [انجام] هر کاری نازل می‌شوند).

فرشتگان و جبرئیل [علیهم‌السلام] در آن [شب]، به فرمان پروردگارشان [سبحانه] برای هر امری که خداوند در آن سال مقدر کرده است، نازل می‌شوند؛ خواه روزی باشد یا مرگ یا تولد یا غیر آنچه خداوند مقدر می‌فرماید.

﴿سَلَّمَ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ [القدر: ۵]، یعنی: ([آن شب] تا طلوع فجر، سلامت [و رحمت] است).

این شب مبارک، از ابتدا تا پایانش با طلوع فجر، سراسر خیر و برکت است.

پرسش: زکات فطر چیست و حکم آن چیست؟

پاسخ: آن زکاتی است که اسلام به مناسبت افطاری کردن از رمضان [پایان دادن به روزه‌های ماه رمضان] فرض کرده است.

زکات فطر بر هر مسلمان، بزرگ و کوچک، مرد و زن واجب است و مسلمان آن را از جانب خود و کسانی که تحت تکفل او هستند مانند همسر و فرزندان پرداخت می‌کند.

از ابن عمر رضی الله عنهما روایت است که: «رسول الله صلی الله علیه وسلم زکات فطر را به مقدار یک صاع از خرما یا یک صاع از جو بر برده و آزاد، مرد و زن، کوچک و بزرگ از مسلمانان فرض کرده است». به روایت بخاری (۱۵۰۳) و مسلم (۹۸۴).

زکات فطر از غذای اهل منطقه مانند برنج و امثال آن پرداخت می‌شود، و بهترین زمان برای پرداخت آن صبح عید قبل از نماز عید است، و جایز است که یک روز یا دو روز قبل از آن پرداخت شود. و مقدار آن تقریباً ۳ کیلوگرم است.

پرسش: حکمت وجوب زکات فطر چیست؟

پاسخ: از جمله آن:

۱- پاکی روزه‌دار از آنچه ممکن است در روزه‌اش رخ داده باشد، از گفتار و کردار بیهوده.

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

۲- بی‌نیاز کردن فقرا و مساکین از دراز کردن دست نیاز در روز عید و خوشحال کردن آنان؛ تا عید روز شادی و سرور برای همه اقشار جامعه باشد، چنانکه ابن عباس رضی الله عنهما گفت: «رسول الله صلی الله علیه وسلم زکات فطر را به عنوان پاک‌کننده‌ای برای روزه‌دار از گفتار و کردار ناپسند و غذایی برای مساکین فرض کرده است». به روایت ابوداود (۱۶۰۹).

۳- در این ماه مبارک، شکر نعمت‌هایی که الله بر بنده ارزانی داشته با اتمام روزه ماه رمضان و قیام و انجام اعمال صالحی که میسر است، ظاهر می‌شود.

۴- به دست آمدن اجر و ثواب بزرگ با پرداخت آن به مستحقان در زمان مقرر.

پرسش: سنت‌های عید چیست؟

پاسخ: عید در اسلام نمادی از شادی بخاطر دریافت فضل و رحمت الله است، و از سنت‌هایی که مسلمان در روز عید انجام می‌دهد، عبارتند از:

۱- غسل پیش از رفتن به نماز عید.

در «الموطأ» و غیره با سند صحیح آمده است که عبدالله بن عمر رضی الله عنهما در روز عید فطر پیش از رفتن به مصلی غسل می‌کرد. موطا مالک (۱/ ۱۷۷).

۲- خوردن قبل از خروج برای نماز عید فطر، پس برای نماز خارج نمی‌شود تا اینکه چند خرما بخورد. از انس بن مالک رضی الله عنه روایت است که گفت: «رسول الله صلی الله علیه وسلم روز عید فطر بیرون نمی‌رفتند تا اینکه چند خرما می‌خوردند... و آنها را به تعداد فرد می‌خوردند». به روایت بخاری (۹۵۳).

۳- تکبیر گفتن در عید.

و وقت تکبیر در عید فطر از شب عید - یعنی: از مغرب آخرین شب رمضان - آغاز می‌شود تا زمانی که امام برای نماز عید وارد شود.

الله تعالی می‌فرماید: ﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۵]، یعنی: (تا [بتوانید روزه‌داری در ماه رمضان] را کامل کنید و الله را برای آنکه شما را هدایت کرده است، به بزرگی یاد کنید؛ باشد که شکر گزاریید).

۴- تبریک گفتن: و از آداب عید، تبریک و تهنیت نیکویی است که مردم با یکدیگر تبادل می‌کنند، هرچند که لفظ آن متفاوت باشد، مانند اینکه برخی به برخی دیگر بگویند: «تَقَبَّلَ اللَّهُ مِنَّا وَ مِنكُمْ»، یا «عید مبارک»، و مانند آن از عبارات تبریک و تهنیت مباح.

و از جبیر بن نفیر رضی الله عنه روایت است که گفت: اصحاب پیامبر صلی الله علیه و سلم هرگاه در روز عید با یکدیگر ملاقات می‌کردند، برخی به برخی دیگر می‌گفتند: «تَقَبَّلَ مِنَّا وَمِنْكَ». یعنی: «از ما و از شما پذیرفته شود». به روایت محاملی همان‌طور که در «فتح الباری» (۲/ ۴۴۶) آمده است، و ابن حجر گفته است: سند آن خوب است.

۵- آراستن برای دو عید:

از عمر بن خطاب رضی الله عنه روایت است که گفت: «ای رسول خدا، من پارچه‌فروشی را دیدم که پارچه‌ای از دیباچ می‌فروشد، چه می‌شد اگر آن را

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

می‌خریدی و برای [استقبال از] هیئت‌ها و عید می‌پوشیدی؟» به روایت بخاری (۹۴۸) و مسلم (۲۰۶۸).

و از نافع روایت است که: ابن عمر رضی الله عنهما در دو عید بهترین لباس‌هایش را می‌پوشید. به روایت بیهقی در السنن الکبری (۶۱۴۳).

۶- رفتن به نماز از یک راه و بازگشت از راه دیگر.

از جابر بن عبدالله رضی الله عنهما روایت است که گفت: پیامبر صلی الله علیه وسلم هرگاه روز عید بود، راه خود را تغییر می‌دادند. به روایت بخاری (۹۸۶).

پرسش: فضیلت روزه شش روز از شوال چیست؟

پاسخ: روزه شش روز از شوال پس از فریضه رمضان سنت است و در آن فضیلت عظیم و اجر بزرگی نهفته است؛ زیرا که هر کس آن را روزه بگیرد، برای او اجر روزه یک سال کامل نوشته می‌شود. پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: «آنکه رمضان را روزه بگیرد، سپس در پی آن شش روز از شوال را هم روزه بگیرد مانند آنست که تمام سال را روزه گرفته است». به روایت مسلم (۱۱۶۴).

پرسش: رمضان چه به ما آموخت، و پس از رمضان چه باید کرد؟

پاسخ: با پاسخ به این پرسش بحثمان را خاتمه می‌دهیم. روزه یکی از بزرگ‌ترین مدارس اسلام است که اهل اسلام در آن تربیت می‌شوند، و رکنی از ارکان دین و از مبانی بزرگ آن است. این‌ها برخی از درس‌ها و حکمت‌هایی است

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

که بنده [مسلمان] در مدرسه روزه در ماه رمضان می‌آموزد؛ تا پس از رمضان نیز بر آن‌ها پایدار بماند.

درس اول:

ماه رمضان به ما صبر را آموخت که از برترین عبادات و قربات است. هنگامی که بنده از خوردن غذا و نوشیدنی صبر می‌کند، به این وسیله به اخلاق صبر که جامع همه خوبی‌ها است، عادت می‌کند؛ صبری که شامل صبر بر طاعت، صبر از معصیت و صبر بر مقدرات دردناک است. خداوند در فضیلت صبر فرموده است:

﴿إِنَّمَا يُوفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: ۱۰]، یعنی: (قطعا پاداش صابران، کامل و بی‌دریغ عطا خواهد شد).

درس دوم:

ماه رمضان به ما تسلیم شدن در برابر الله تعالی و رسولش صلی الله علیه وسلم در امر و نهی را آموخت؛ الله تعالی می‌فرماید: ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُّبِينًا﴾ [الأحزاب: ۳۶]، یعنی: (برای هیچ مرد و زن مؤمنی شایسته نیست که وقتی الله و رسولش به کاری فرمان می‌دهند، [در اجرای آن فرمان،] اختیاری داشته باشد؛ و هر کس از الله و رسولش نافرمانی کند، حقا که در گمراهی آشکاری گرفتار شده است).

درس سوم:

ماه رمضان از طریق کنترل زبان، اعضای بدن و شهوات به خاطر الله تعالی به ما تقوای الله را آموخت؛ حق تعالی می‌فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۳]. یعنی: (ای کسانی که ایمان آورده‌اید، روزه بر شما واجب شده است همان‌گونه که بر کسانی که پیش از شما بودند [نیز] واجب شده بود؛ باشد که پرهیزگار شوید).

از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: «الله عزوجل می‌فرماید: روزه برای من است و من پاداش آن را می‌دهم؛ (زیرا) روزه دار شهوت، غذا و نوشیدنی‌اش را بخاطر من ترک می‌کند؛ و روزه سپر است». به روایت بخاری (۷۴۹۲) و مسلم (۱۱۵۱).

و رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: «کسی که سخن ناحق و عمل به آن را ترک نکند، الله [نیز] نیازی به این ندارد که او غذا و نوشیدنی‌اش را ترک کند». صحیح بخاری (۱۹۰۳).

درس چهارم:

ماه رمضان به ما عبادت و شیرینی آن را آموخت؛ تا پس از رمضان نیز بر آن استمرار داشته باشیم از جمله قیام و روزه‌داری و قرائت قرآن.

و درباره روزه پیامبر علیه الصلاة والسلام می‌فرماید: «هر کسی ماه رمضان را از روی ایمان و برای کسب پاداش آن روزه بگیرد، گناهان گذشته‌اش بخشیده می‌شوند». به روایت بخاری (۳۸) و مسلم (۷۶۰).

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگ‌ترا نیز از آن بی‌نیاز نیستند

و در فضیلت قیام، پیامبر علیه الصلاة والسلام می‌فرماید: «هر کسی ماه رمضان را از روی ایمان و برای کسب پاداش آن به نماز ایستد، گناهان گذشته اش بخشیده می‌شوند». به روایت بخاری (۳۷) و مسلم (۷۵۹).

و در مورد قرائت قرآن رسول خدا صلی الله علیه وسلم آمده است که: «بخشنده‌ترین حالت او در رمضان بود، هنگامی که جبرئیل به دیدارش می‌آمد؛ و جبرئیل در هر شب رمضان با او ملاقات می‌کرد و قرآن را با او مدرسه می‌کرد». به روایت بخاری (۶) و مسلم (۲۳۰۸).

پس بنده بر این عبادات از روزه، قیام و قرائت قرآن ادامه دهد، حتی اگر مانند رمضان نباشد.

درس پنجم:

ماه رمضان به ما مراقبت الله متعال و مقام احسان را آموخت؛ و احسان این است که چنان الله متعال را عبادت کنیم که گویا او را می‌بینیم؛ پس اگر او را نمی‌بینیم [این را بدانیم که] او ما را می‌بیند؛ زیرا روزه‌دار نفس خود را بر مراقبت الله تعالی تمرین می‌دهد، و آنچه را که نفسش می‌خواهد ترک می‌کند، با اینکه توانایی انجام آن را دارد؛ به دلیل آگاهی‌اش از اطلاع الله بر او؛ الله تعالی فرمود: ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ [الحديد: ۴]، یعنی: (و هر جا که باشید، همراه شماست و خداوند به آنچه می‌کنید بیناست).

درس ششم:

ماه رمضان به ما آموخت که دین ما آسان است و الله هیچ کس را جز به اندازه توانش مکلف نمی‌کند. پس هر کس توان روزه گرفتن داشت، روزه می‌گیرد و هر کس نتوانست، روزه نگرفته و قضای آن را به جا می‌آورد یا کفاره می‌دهد، و این بر حسب حال اوست؛ الله تعالی می‌فرماید: ﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَيْتُمْ وَلِعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ [البقرة: ۱۸۵]. یعنی: (پس هر یک از شما [که مُقیم و سالم است و] این ماه را دریابد، باید آن را روزه بدارد و هر کس که بیمار یا در سفر باشد، [باید به تعداد روزهایی که روزه نگرفته است] روزهای دیگری [را روزه بگیرد]. الله [با بیان این احکام،] برایتان آسانی می‌خواهد و دشواری نمی‌خواهد تا [بتوانید روزه‌داری در ماه رمضان] را کامل کنید و الله را برای آنکه شما را هدایت کرده است، به بزرگی یاد کنید؛ باشد که شکر گزاردید).

درس هفتم:

ماه رمضان به ما صدقه و احسان به فقرا و مساکین و احساس همدردی نسبت به آنان را آموخت؛ زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم در رمضان بخشنده‌ترین بود. به روایت بخاری (۶) و مسلم (۲۳۰۸).

زیرا هنگامی که بنده درد گرسنگی را بچشد، این امر او را به همدردی با فقرا وامی‌دارد، و این از ویژگی‌های تقوا است.

درس هشتم:

ماه رمضان به ما وسعت مغفرت و رحمت و فضل خداوند متعال را آموخت، زیرا این ماه، سراسر رحمت و مغفرت و رهایی از آتش است، و در آن شب قدر است که بهتر از هزار ماه است؛ یعنی بیش از هشتاد سال و چهار ماه؛ خداوند متعال فرمود: ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ * لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ * تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ * سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ [القدر: ۲-۵]. یعنی: (و تو چه دانی شب قدر چیست؟ * شب قدر، بهتر از هزار ماه است * فرشتگان و روح [= جبرئیل] در آن [شب]، به فرمان پروردگارشان برای [انجام] هر کاری نازل می‌شوند * [آن شب] تا طلوع فجر، سلامت [و رحمت] است).

خاتمه درس‌ها:

پس از رمضان چه باید کرد؟! الله پروردگار رمضان و پروردگار همه ماه‌ها و روزها است، پس بر بنده لازم است که به یک اصل پایبند باشد، هر چند که احوال و روزها تغییر کنند، و آن اصل تقوای الله عزوجل است.

خاتمه

در پایان به مراجع و منابع مفیدی اشاره می‌کنم، تا برای اطلاع بیشتر از این باب و یادگیری مسائل روزه، هر کس که بخواهد به آن‌ها رجوع کند.

کتاب "دو رساله مختصر در زکات و روزه" از علامه شیخ عبدالعزيز بن عبدالله بن باز.

پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند

کتاب "مجالس ماه رمضان" از شیخ محمد بن صالح العثیمین.

کتاب «مجالس شهر رمضان المبارک»، و در پی آن: «إتحاف أهل الإيمان بدروس شهر رمضان» اثر شیخ صالح بن فوزان الفوزان.

کتاب "عقود الجمان في دروس شهر رمضان" اثر شیخ سعد بن ترکی الخثلان.

کتاب "دروس ماه رمضان" برای شیخ: محمد بن شامی شیبیه.

اللهم إنك عفو كريم تحب العفو فاعفُ عنا، وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

انجمن خدمت به محتوای اسلامی به زبان‌های گوناگون

فهرست

- ۳..... مقدمه
- ۵..... پرسش و پاسخ
- ۵..... ماه رمضان چیست؟
- ۵..... آیا روزه ماه رمضان واجب است؟
- ۶..... روزه چیست؟
- ۶..... فضائل ماه رمضان چیست؟
- ۱۰..... فضائل روزه چیست؟
- ۱۱..... حکمت و فایده روزه چیست؟
- ۱۳..... باطل کننده‌های روزه چیست؟
- ۱۵..... مستحبات روزه چیست؟
- ۱۸..... آنچه بر روزه‌دار مکروه است چیست؟
- ۱۹..... حکم روزه خواری در رمضان بدون عذر چیست؟
- ۲۰..... چه کسانی در روز رمضان برای روزه نگرفتن عذر دارند و تکلیفشان چیست؟
- ۲۲..... آداب روزه واجب چیست؟
- ۲۳..... آنچه بر روزه‌دار مباح است انجام دهد چیست؟
- ۲۴..... فضیلت نماز قیام در رمضان چیست؟
- ۲۴..... چه اموری در دهه پایانی رمضان و شب قدر مستحب است انجام شود؟

- پرسش‌ها و پاسخ‌هایی درباره ماه رمضان برای کودکان که بزرگترها نیز از آن بی‌نیاز نیستند
- ۲۶..... سوژه قدر را بخوان و تفسیرش را بگو.
- ۲۸..... زکات فطر چیست و حکم آن چیست؟
- ۲۸..... حکمت وجوب زکات فطر چیست؟
- ۲۹..... سنت‌های عید چیست؟
- ۳۱..... فضیلت روزه شش روز از شوال چیست؟
- ۳۱..... رمضان چه به ما آموخت، و پس از رمضان چه باید کرد؟
- ۳۶..... خاتمه

